

Юрій Вячеславович БЕДРАТИЙ

к.ю.н., доцент кафедри, Національний університет водного господарства та природокористування

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9230-0438>

e-mail: olex_58@ukr.net

Вікторія Русланівна ШИШЛЮК

к.ю.н., доцент, Одеський національний технологічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8163-5512>

Дмитро Олексійович ПУГАЧ

к.ю.н., директор юридичної фірми ТОВ "Іммілайн" (Київ)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9178-7517>

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

Сучасний етап розвитку України збігається із прискоренням глобальних змін, які висувають зовсім інші вимоги: переведення економіки на рейки інноваційного розвитку та виходу на нові ринки. Саме це можна визнати ключовою умовою забезпечення суверенітету та конкурентоспроможності країни на міжнародній арені. У статті авторами досліджено систему господарсько-правових засобів, які стимулюють інвестиційну діяльність в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів. Проаналізовано сучасний стан інвестиційного законодавства в Україні та виділено основні проблеми. Обґрунтовано необхідність гармонізувати національні стандарти та норми з європейським правом для створення прозорого інвестиційного середовища

Ключові слова: господарсько-правові засоби, державні гарантії, гармонізація законодавства, євроінтеграція, цифровізація

Стаття надійшла 19.03.2026

Статтю прийнято 27.03.2026

Статтю опубліковано 17.04.2026

ВСТУП

Сталий інноваційний розвиток потребує значних ресурсів для покриття витрат, ефективність яких напряму залежить як від чіткості методологічних засад, так і від самого розуміння концептуальних визначень поняття «інноваційний розвиток» [1].

Сучасна нормативно-правова база України визначає розуміння інвестицій у Законі «Про інноваційну діяльність» [2] та ДСТУ 31279:2005 [3]. Відповідно до зазначених документів інновація – це будь-яке нововведення, яке сприяє створенню та формуванню конкурентоспроможної продукції завдяки покращенню якості виробництва та позитивному впливу на соціальну сферу.

МЕТА роботи полягає у класифікації інструментів стимулювання та виявленні бар'єрів їх реалізації. Результати дослідження відображають аналіз прямих і непрямих засобів впливу на привабливість територій для інвестицій. У висновках обґрунтовано необхідність гармонізувати національні стандарти та норми з європейським правом за для створення прозорого інвестиційного середовища.

Таке трактування дещо корелюється з основними положеннями міжнародного методологічного довідника Oslo Manual і свідчить про рівень відповідності інновацій в Україні до загальносвітових тенденцій [4], що свідчить про відповідність нормативного усвідомлення інновацій в Україні загальносвітовим тенденціям [5].

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідженні застосовано такі методи дослідження: діалектичний, який дав можливість розглянути систему інвестицій в економіку з різних поглядів, включаючи контекст євроінтеграційних процесів; метод аналізу та синтезу для розподілу інструментів інвестиційного розвитку та для наступного узагальнення одержаної інформації. Оскільки правове регулювання пов'язане з економікою, застосовано статистичний метод дослідження

для оброблення інформації.

Сучасна концепція інноваційного розвитку орієнтована на соціальну спрямованість та суттєво відрізняється від класичних підходів Й. Шумпетера, який розглядав інновації як нововведення, які сприяють докорінним змінам технологічних процесів, незалежно від швидкості соціального ефекту. Варто зазначити, що нормативне визначення часто нівелює поняття «інновація»: від рівня технологічних трансформацій до етапу вдосконалення наявних технологій і формує рід суперечностей. Такий підхід призводить до розпорошення різного роду ресурсів та зводить до мінімуму фактичні покращення: із залишковою концентрацією капіталу на напрямах створення кардинально нових технологічних рішень [6].

Забезпечення ресурсами у сучасних умовах формування демократичних відносин набуває ознак політико-економічної проблеми. Об'єктивно виникає конфлікт між суспільним запитом на кардинальні науково-технічні зміни та проблемами, які виникають через неготовність як окремих політичних персон, так соціуму сприймати соціальні негаразди. Через це швидкість впровадження технологічних проривів зменшується у рази. Вирішення непорозумінь потребує від державних інституцій комплексного підходу та спільного розуміння проблем, враховуючи обсяги та наслідки запровадження випереджувальних заходів для нівелювання негативного соціального впливу.

Сьогодні потрібно враховувати не тільки суто технічні та економічні показники окупності інвестицій, а й їхню соціально-екологічну важливість, яка може забезпечити сталий розвиток країни у післявоєнний період та у довгостроковій перспективі.

Сучасні погляди на інвестиційне право розглядає систему стимулювання економіки країн як багаторівневий механізм, який здатний поєднати імперативні методи та економічні процеси. Ефективність інвести-

ційної політики держави напряму залежить від науково обґрунтованої класифікації правових засобів, які дають змогу уникнути дублювання функцій між державними інституціями та вчасно реагувати на необхідність перерозподілу бюджетних коштів. Станом на 2026 р. в межах правової площини доцільно здійснювати класифікацію інвестиційних інструментів відповідно до критеріїв та характеру впливу. Водночас слід виділяти прямі, непрямі, фіскальні та регуляторні засоби стимулювання.

Пряме стимулювання (табл. 1) (інакше його називають адміністративно-фінансовим) передбачає участь держави у формуванні капіталу інвестора, тобто коли держава бере пряму фінансову участь. У цьому контексті варто виділити такі засоби, як державні субсидії, пільгове кредитування, надання державних гарантій, а також пряме бюджетне інвестування у проекти державного значення [8].

Натомість непрямі засоби (табл. 1) спрямовано на формування сприятливого інституційного середовища і не передбачають можливості для прямого вилучення коштів з бюджету. Непрямі засоби мають одну особливість: зменшують рівень витрат інвесторів через механізми вдосконалення правових процедур та забезпечення стабільності певного правового режиму і захисту права власності, зокрема числі інтелектуальної [9].

Фіскальні інструменти вважаються найпоширенішим методом державного впливу, що ґрунтується на певних колабораціях з податковими зобов'язаннями. Наприклад, використання податкових канікул, прискореної амортизації або звільнення платника податків від сплати певних митних платежів у разі застосування імпорту обладнання. Ще один інструмент стимулювання – податковий кредит [9]. Однак орієнтація виключно на фіскальні інструменти несе з собою ризики дестабілізації бюджетної системи.

Регуляторні засоби стимулювання інвестиційної привабливості мають на меті можливість подолання адміністративних бар'єрів через застосування «м'яких» правових механізмів. Наприклад, через спрощення видачі дозвільних процедур (дерегуляція), а також впровадження сучасних механізмів вирішення спорів через захист інтелектуальної власності та цифровізацію адміністративних послуг [4]. Регуляторні засоби стимулювання інвестиційного розвитку можуть мати як загальнодержавний, так і локальний вплив на певні проекти чи галузі. Наприклад, формування інвестиційних правил торгівлі певним видом товарів (як варіант, пи-

ломатеріалами) на території індустріального парку може суттєво вплинути на певну територіальну одиницю (локальний регуляторний засіб). Інший варіант – окрема постанова, яка регулює таку діяльність в межах країни – загальнодержавний регуляторний документ, що спрямовано на фокус уваги в межах цілої країни.

Аналіз теоретичних і правових інструментів вказує на те, що регуляторні заходи мають значно довший довгостроковий ефект, якщо його порівнювати з фіскальним. Вони формують прогнозоване «правове поле» як критичний фактор для стратегічних іноземних інвесторів.

На сьогодні оптимальна модель інвестиційної політики потребує об'єднання зусиль та синергії різних засобів: фіскальні механізми мають забезпечити «швидкий» стимулюючий ефект, а регуляторні – сформувати «фундамент» для сталого та довгострокового інвестиційного проекту. На підставі наведено, у рамках цього дослідження зроблено спробу систематизувати інструменти, які відображають їхній вплив на інвестиційний клімат.

Нині інвестиційне законодавство України суттєво змінилося: від орієнтації на загальні податкові переваги до запровадження спеціальних інституційних механізмів. Систему господарсько-правових засобів стимулювання інвестицій у розвиток регіонів відображено на рис. 1.

Рис. 1. Система господарсько-правових засобів в Україні за функціональним призначенням

В умовах воєнного стану та відбудови ключовий фактор інвестиційного розвитку «стабілізаційне застереження». Правова основа державних гарантій – забезпечення належних та незмінних умов інвестування впродовж визначеного періоду. Тому для гарантії стабіль-

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика прямих та непрямих засобів стимулювання (сформовано авторами на основі [1-3])

Критерії	Пряме	Непряме
Сутність	Індивідуальне, вибіркоче надання переваг окремим інвесторам чи галузям	Удосконалення загальних умов господарювання
Вплив	Безпосереднє фінансування або зменшення витрат за визначеними проектами	Зниження загальних транзакційних витрат та ризиків
Ключові інструменти	Державні замовлення; пільгове кредитування, субсидії, «інвестиційні няні»	Захист права власності, стабілізація податкового законодавства
Ефект	Швидкий, але локальний ефект для конкретного проекту	Довгостроковий, масштабний ефект для всієї економіки
Ризики	Корупційні ризики	Відсутність миттєвого результату через складність вимірювання ефективності
Приклади в Україні	Спеціальні інвестиційні договори (закон про «інвестиційних нянь»)	Реформа корпоративного управління через використання електронних сервісів (наприклад, Дія)

ності потрібно передбачити захист інвестора від негативних змін у законодавстві (насамперед податковому). Інвестуючи в українську економіку як український, так й іноземний інвестор має мати чітко зафіксоване право на відшкодування збитків, які вони отримали внаслідок зміни законодавства. В умовах війни Україна застосовує сегментований підхід до податкового стимулювання, яке дає змогу сфокусувати увагу на територіальному розвитку та високотехнологічних напрямках і галузях (табл. 2).

Серед найбільших проблем залучення інвестицій, які нівелюють привабливість цього сегменту для іноземного капіталу – розрив між нормами матеріального права та забезпеченням процесів їх реалізації та виконання. На жаль, ситуація в Україні свідчить про те, що навіть наявність позитивного судового рішення в інвестиційному спорі не гарантує реального захисту інтересів інвестора через наявність корупційних ризиків та маніпуляції з ресурсами.

Нині міжнародний арбітраж, хоч і залишається престижним інструментом вирішення суперечок, але він теж стикається з потребою визнання та виконання рішень на території України. Часто таке визнання перетворюється на затяжний процес апеляційного оскарження.

Ще одна проблема – повноваження суб'єктів владних повноважень, які часто залишаються «критичною зоною» для інвесторів. Щільна деталізація багатьох дозвільних процедур вимагає численних погоджень та створює умови, в яких чиновник має можливість впливати на ситуацію з отриманням документів: від формального дотримання закону до створення штучних перепон для прискорення «вирішення» питання [9]. Саме через це суттєво зростають витрати та погіршення інвестиційного клімату, перетворюючи державу з партнера на додаткового контрагента, чийі послуги мають корупційну ціну.

В умовах повномасштабної війни в Україні зростають загрози, тому і змінюються механізми страхування інвестицій, як ключового елементу правового регулювання. Співпраця з такими інституціями вимагає глибоких знань та інтеграції міжнародних страхових протоколів у національне законодавство. Як зазначають дослідники, головний виклик полягає у створенні таких правових моделей управління, які давали б змогу в разі настання страхового випадку (наприклад, шкоди, завданої воєнними діями) автоматично запускати процедуру відновлення та компенсації, водночас мінімізувати адміністративні втручання державних інституцій [10].

Через постійні зміни Податкового кодексу України багато інвесторів відчувають правову невизначеність та відсутність можливостей для довгострокового планування інвестиційних проєктів (терміном понад 5-10 років). Цей процес стає математично складним через те, що прогнози моделі дохідності втрачають актуаль-

ність. Стабільність законодавчої бази повинна бути основною гарантією інвестиційної безпеки без будь-яких політичних компромісів [11].

Станом на сьогодні в Україні почала активно розвиватися електронна платформа «Dream». Це мультифункціональна екосистема, розроблена для інтеграції стратегічного планування, ресурсного менеджменту та інструментів цифрової трансформації. Робота платформи налаштована на постійний системний аналіз прогностичного моделювання, яке дає змогу верифікувати ідеї розвитку кожної громади на території, підконтрольній Україні. Гнучка модульна архітектура забезпечує високу масштабованість та адаптивність до потреб користувача. Основні компоненти системи містять модуль інтелектуального аналізу, інструментарій стратегічного проєктування та синхронізацію роботи. Застосування роботи платформи «Dream» сприяє підвищенню ефективності управління інвестиційними проєктами за рахунок прозорості та доступності даних, які може переглянути в режимі реального часу кожен потенційний інвестор, а у разі потреби – ініціювати зміни до проєкту.

Ще одна особливість роботи платформи – це необхідність узгодженості стратегічного розвитку і планування територій з фінансуванням. Покроковий алгоритм фінансування проєктів у Dream наведено у табл. 3.

Фактично такий підхід державотворців – це важливий крок до стандартизації та уніфікації процесів у напрямі до європейської інтеграції України.

Адаптація інвестиційного законодавства в Україні – один із стандартів *Acquis communautaire*, який виходить за межі простого перекладу європейських директив. Насамперед це комплексна імплементація принципів прозорості, недискримінації та передбачуваності внутрішнього ринку ЄС. Тому гармонізація має забезпечити перехід до єдиних правил конкуренції та усунути перекоси, які спричинені застосуванням індивідуальних податкових пільг для певних суб'єктів господарювання. Як зазначають правознавці, імплементація директив ЄС відкриває можливості для українського законотворця інтегруватися у систему спільного регулювання інвестиційних ринків та підвищити кредитний рейтинг країни [12].

Правова інституціоналізація смартконтрактів як повноцінних договорів у розумінні цивільного законодавства дозволить створити прецеденти для негайного і беззаперечного виконання інвестиційних зобов'язань перед інвесторами. А це надзвичайно важливий етап співпраці.

Україні необхідне створення правової рамки, де держава постає «страхувальником останньої надії» та дасть змогу розподілити тягар потенційних збитків між міжнародними фінансовими інституціями та національним бюджетом.

Таблиця 2 – Порівняльна характеристика режимів стимулювання (складено авторами [7])

Інструмент	Напрямок	Перевага
Індустріальні парки	Переробна промисловість	Звільнення від мита та ПДВ на високотехнологічне обладнання; пільги з податку на прибуток
Дія-City	ІТ-сектор	Спеціальний режим оподаткування (податок на виведений капітал), спрощення трудових відносин.
Спеціальні економічні зони	Розвиток локальних проєктів	Спеціальні митні та податкові режими на окремих територіях

Таблиця 3 – Алгоритм фінансування публічних інвестиційних проєктів (складено авторами [7])

№ етапу	Назва етапу	Зміст	Суб'єкти взаємодії	Результат
1	Стратегічне ініціювання	Внесення проєкту до системи та його перевірка	Орган місцевого самоврядування	Цифрової картки з унікальним ID
2	Технічна верифікація	Завантаження ПКД, ТЕО та результатів державної експертизи.	ОМС, експертні організації	Валідація пакету документації
3	Визначення пріоритетів	Рейтингування	Алгоритми DREAM, профільні міністерства	Підготовка до фінансування
4	Пошук джерела фінансування	Презентація	Мінвідновлення, донори, інвестори, ОМС	Підтвердження фінансування
5	Закупівлі та контракти	Інтеграція з системою Prozorro	Замовник, підрядники, ДП «Прозорро»	Укладення договорів
6	Дисципліна платежів та моніторинг	Контроль за цільовим використанням коштів. Відображення транзакцій Казначейства в реальному часі.	Казначейство, технагляд, громадськість	Фінансова звітність у відкритому доступі
7	Завершення та аудит	Введення об'єкта в експлуатацію. Оцінка досягнутих КРІ та верифікація результату.	ОМС, органи контролю	Закриття картки проєкту, оцінка ефективності

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження господарсько-правових засобів стимулювання інвестицій в Україні можна зробити висновки:

1. Сучасна модель інвестиційної політики України постійно змінюється та переходить від податкових пілг до розгалуженої системи спеціальних інституційних механізмів, наприклад податковий режим Дія.City тощо.

2. Ефективність стимулювання забезпечується через поєднання прямих (адміністративно-фінансових) та непрямих (інституційних) засобів. Пряме стимулювання сприяє забезпеченню локального та швидкого ефекту для стратегічних проєктів. Водночас непрямі засоби формують довгостроковий фундамент через зниження

загальних транзакційних витрат та ризиків.

3. Ключові проблеми залучення капіталу: розбіжності між нормами матеріального права та корупційні ризики через дискреційні повноваження посадових осіб та нестабільність податкового законодавства. Для того щоб вирішити ці проблеми, потрібен перехід до прозорого «правового поля».

Перспективи подальших розробок полягають у детальному дослідженні правових механізмів регресного відшкодування збитків, завданих внаслідок збройної агресії, та розробленні нормативної бази для повноцінного функціонування ринку цифрових активів як інструменту інвестування в реальний сектор економіки.

Список використаних джерел

1. Стратегічні напрями розвитку агропромислового комплексу в умовах глобалізації: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 17 листоп. 2021 р.). Київ, 2021. 350 с. URL: https://dnsgb.com.ua/assets/files/naukovi_konferencii/materialy-konferencii-2021-11-17.pdf
2. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
3. Інновації. Терміни та визначення понять: ДСТУ 31279:2005. [Чинний від 2006-07-01]. Київ, 2006. 12 с.
4. Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation. Paris, 2018. 306 p.
5. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутку, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Київ, 2011. 242 с.
6. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14. Ст. 112.
7. Орлюк О.П. Фінансово-правові основи інвестиційної діяльності в Україні: монографія. Київ, 2022. 312 с.
8. Сидоренко В.М. Корупційні ризики в системі публічного управління: правовий аналіз. *Вісник господарського права*. 2025. № 4. С. 40–52.
9. Miller J., Anderson P. Political Risk Insurance: International Standards and Domestic Practice. London, 2024. P. 89.
10. Мельник А.П. Європейська інтеграція інвестиційного права: виклики та можливості для України. Київ, 2026. С. 210.
11. Smith K., Jones R. Blockchain and the Future of International Contract Law. New York, 2025. P. 88.

References

1. Strategic directions of development of the agro-industrial complex in the conditions of globalization: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference (Kyiv, November 17, 2021). Kyiv, 2021. 350 p. URL: https://dnsgb.com.ua/assets/files/naukovi_konferencii/materialy-konferencii-2021-11-17.pdf (in Ukrainian).
2. On innovative activity: Law of Ukraine dated 07/04/2002 No. 40-IV. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2002. No. 36. Art. 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (in Ukrainian).
3. Innovations. Terms and definitions: DSTU 31279:2005. [Valid from 2006-07-01]. Kyiv, 2006. 12 p. (in Ukrainian).
4. Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation. Paris, 2018. 306 p.
5. Schumpeter J.A. Theory of economic development. Research of profit, capital, credit, interest and economic cycle. Kyiv, 2011. 242 p. (in Ukrainian).
6. Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 02.12.2010 No. 2755-VI. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2011. No. 13–14. Art. 112. (in Ukrainian).
7. Orlyuk O.P. Financial and legal foundations of investment activity in Ukraine: monograph. Kyiv, 2022. 312 p. (in Ukrainian).
8. Sydorenko V.M. Corruption risks in the public administration system: legal analysis. Bulletin of economic law. 2025. No. 4. pp. 40–52. (in Ukrainian).
9. Miller J., Anderson P. Political Risk Insurance: International Standards and Domestic Practice. London, 2024. P. 89.
10. Melnyk A.P. European integration of investment law: challenges and opportunities for Ukraine. Kyiv, 2026. P. 210. (in Ukrainian).
11. Smith K., Jones R. Blockchain and the Future of International Contract Law. New York, 2025. P. 88.

Yurii BEDRATYI

PhD in Legal Sciences, Associate Professor of department, National University of Water Management and Natural Resources

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9230-0438>

e-mail: olex_58@ukr.net

Viktoriia SHYSHLIUK

PhD in Legal Sciences, Associate Professor, Odesa National University of Technology

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8163-5512>

Dmytro PUHACH

PhD in Legal Sciences; CEO, legal firm "Immiline" LLC (Kyiv)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9178-7517>

ECONOMIC AND LEGAL MEANS OF STIMULATING INVESTMENTS IN UKRAINE

The current stage of Ukraine's development coincides with the acceleration of global changes, which put forward completely different requirements: transferring the economy to the rails of innovative development and entering new markets. This can be recognized as a key condition for ensuring the country's sovereignty and competitiveness in the international arena. In this paper, the author has studied the system of economic and legal instruments that stimulate investment activity in conditions of martial law and European integration processes. The current state of investment legislation in Ukraine has been analyzed and the main problems have been identified. The purpose of the paper is to classify incentive instruments and identify barriers to their implementation. The results of the study reflect an analysis of direct and indirect means of influencing the attractiveness of territories for investment. The conclusions substantiate the need to harmonize national standards and norms with European law in order to create a transparent investment environment. This paper conducted a consistent analysis of the state of investment legislation in Ukraine and identified direct (state guarantees, targeted financing, tax breaks for industrial parks) and indirect (digitalization of administrative services, infrastructure development, deregulation) means of influencing investment policy and the attractiveness of both specific territories and the state as a whole. Special attention was paid to the structure of the legal regime of the investment process in the event that the country is under martial law. In particular, the emphasis was placed on mechanisms for insurance of risks in wartime and protection of the rights of foreign investors. Special attention was paid to the structure of the legal regime of the investment process in the event that the country is under martial law. In particular, the emphasis was placed on mechanisms for insurance of risks in wartime and protection of the rights of foreign investors.

Keywords: economic and legal instruments, state guarantees, harmonization of legislation, European integration, digitalization